

Osio III

Uusi aika

Uusi aika Suomen ja Ruotsin historiassa 1520-luvulta alkaen

Taitekohdassa
Kustaa Vaasan
valtaannousu ja
reformaatio

Lähteitä uudella ajalla

- voudintilit 1530-luvulta alkaen, myöhemmin läänintilit
 - verotietoja (talous, asutus)
- tuomiokirjat
 - oikeusistuimien pöytäkirjoja
- henkikirjat
 - henkilöluetteloja henkiveroa varten
- maanmittauskartat
- väestötilastot 1740-luvulta lähtien
- kirjeitä, päiväkirjoja

- Isosta vihasta lähtien kirkonkirjoja
 - 1680-luvulta lähtien vanhimmat
 - rippikirjat (kinkeriosaamiset, ehtoollisella käynnit, muutot, vihkimiset
 - kastetut, vihityt, haudatut
 - muuttaneitten luettelot

- Kirjallista lähdeaineistoa on uudella ajalla Suomesta jo aika paljon, samoin tutkimustietoa

Kpl 7

Kustaa Vaasan aika

- Kristinuskko vakiintui Suomeen vähitellen.
 - Paganalliset uskomukset säilyivät rinnalla pitkään.
 - Kirkkovuosi sääтели ihmisten elämää.
 - pyhimysten juhlapäivät
 - Kirkkojen seinämaalauksista kansa oppi kristinoppia.
 - pyhimyslegendat
 - Tunnetuin on Piispa Henrikin legenda

Kalmarin unioni 1397–1520

- Ruotsissa oli valtakilpailua
 - ei ollut perintökuninkuutta vaan vaalikuninkuus
- Tanskan kuningatar Margareta sai valtaansa kaikki kolme Pohjoismaata
 - virallisesti hallitsijaksi sukulaispoika *Eerik Pommerilainen*

- Mitä tapahtui?
 - 1397 Kalmarissa solmittiin liitto ja laadittiin unionikirja tilanteen vakiinnuttamiseksi
 - personaaliunioni: sama hallitsija kaikissa maissa, mutta jokaisessa maassa oli omat lakinsa
 - unioniin liittyivät: Tanska, Norja, Ruotsi (-Suomi)
- unionikirjan aitoudesta on kiistelty
 - säilynyt versio on konsepti, luonnos

- Ruotsissa osa kannatti unionia, osa vastusti
 - unionipuolue – kansallinen puolue
- Suomi oli unionikuninkaiden tukialuetta
 - Koettiin saatavan unionista turvaa.

Kustaa Vaasa nousee valtaan

- Unionin johtoon valittu kuningas, Tanskan Kristian II, järjesti Tukholmassa verilöylyn vastarinnan tukahduttamiseksi
- Syntyi kapinaliike unionia vastaan
 - kapinan johdossa oli Kustaa Eerikinpoika
- Kustaa Eerikinpoika onnistui vakiinnuttamaan valtansa Ruotsissa
 - 1523 valittiin kuninkaaksi > Kustaa Vaasa
- käytännössä Kalmarin unioni hajosi tähän

Kustaa Vaasa

Kustaa Vaasan toimia

- Kustaa Vaasa oli vahva hallitsija, joka keskitti vallan itselleen.
- Hän onnistui siirtämään kuninkuuden periytyväksi jatkossa (1544 >)
 - kruunu periytyy Vaasa-suvussa
 - tätä ennen vaalikuninkuus

- Ruotsin tilanne ongelmallinen: suuret velat
 - Kustaa Vaasan ratkaisu: reformaatio
 - valtion kääntyminen luterilaisuuteen, jolloin katolisen kirkon omaisuus saadaan valtiolle
 - päätös Vesteråsin valtiopäivillä 1527